

УДК 378+168.522

О. В. Гречановська, асп.

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ ВНЗ НА ЗАНЯТТЯХ «ПРАКТИЧНА КУЛЬТУРОЛОГІЯ»

Розглянуто питання формування культурологічної компетентності у студентів вищих технічних навчальних закладів через призму творчості видатного піаніста, композитора, державного діяча Ігнація Яна Падеревського на заняттях з практичної культурології.

Вступ

Сьогодення потребує компетентних працівників, що відповідають вимогам ринку, компетентність яких визначається не лише професійними якостями, а й культурологічними знаннями. Високоосвічена особистість, яку випускає нині вища школа, має бути культурологічно компетентна. Особливу увагу в формуванні культурологічної компетентності потребують майбутні випускники технічних ВНЗ. Ознайомлення студентів із здобутками та історією національної і зарубіжної культур — основне завдання дисциплін культурологічного циклу. Виконання цього завдання вимагає продумувати, яким найбільш доступним чином донести відповідні знання, як зацікавити студента слухати та сприймати те, про що розповідає викладач.

Постановка проблеми

У Вінницькому національному технічному університеті протягом багатьох років проводяться заняття «Практична культурологія», які не передбаченні міністерською програмою і вважаються своєрідним «ноу-хау» нашого університету. Засновником та ініціатором проведення цих занять є Тамара Болеславівна Буяльська, кандидат філософських наук, професор, завідувач кафедри культурології, директор Інституту гуманітарно-педагогічних проблем.

Заняття «Практична культурологія» — це своєрідні лекції-концерти (або театральні вистави, кінолекторії, мистецькі діалоги та зустрічі), які проводить викладач кафедри за участю професійних мистецьких колективів (музичних, танцювальних, вокальних, театральних). Інколи навчальні плани занять передбачають виступи кращих самодіяльних колективів як університету, так і міста. Головна мета занять — набуття практики невимушеного, свідомого, адекватного перебування в культурно-мистецькому середовищі [1, с. 29].

І що ж може бути зрозумілішим для молоді, ніж музика? Місце і роль музики у формуванні загальнолюдських цінностей визначається багатофункціональністю музичного мистецтва. Це вид мистецтва, з яким людина знайомиться з перших її кроків, протягом всього життя тісно спілкується та живе з нею.

Музичному мистецтву, як зазначає Петрусенко В. Л., притаманні досить своєрідні художні засоби. Воно базується на змінах різного роду звучання, а тому постає достатньо абстрактним щодо змісту, який несе та висловлює. Суттєва особливість музики полягає в тому, що вона намагається передати не якість явища, що існують поза або перед людиною, а динаміку змін людського чуття. Тому основою музики є інтонація, а її структура складається на основі ритму і гармонії, що в своєму поєднанні утворюють мелодію [2, с. 211].

Доступність музики завдяки технічним засобам та різноманітним концертам створює сприятливі умови для засвоєння особистістю музичних цінностей. Але серед музичного різноманіття молодь не завжди слухає та вміє оцінити високе мистецтво. Більшість студентів віддають перевагу сучасній музиці, а класичну майже не слухають. Про творчість композиторів, як вітчизняних так і зарубіжних, мають інформацію, яку отримали ще в загальноосвітніх навчальних закладах, але ці

знання незначні. Роль музики в сучасному культурному просторі дуже велика та специфічна, адже поряд з тенденцією візуальної культури, особливо масової, розширюється зона й музичної культури.

Ми не стверджуємо, що вся сучасна музика несе лише негативний вплив. Вона, заповнивши сьогодні телебачення, концертні зали, часто має мету заробітку, а не формування культурологічної компетентності молоді. Наша мета — на прикладі світової класики навчити розмежовувати якісне музичне мистецтво від неякісного, елітне від масового.

Для глибшого ознайомлення з музичним мистецтвом може слугувати життєвий та творчий шлях нашого земляка, видатного музиканта, композитора, всесвітньо відомого виконавця-піаніста, педагога, державного діяча Ігнація Яна Падеревського.

Піаніст, композитор, державний діяч Ігнацій Ян Падеревський

Ігнацій Ян Падеревський народився 6 листопада 1860 року в с. Кирилівці на Вінниччині. Цей казково-прекрасний куточок, давши світові талановитих митців, споконвіку славився гарячою любов'ю до пісні. Незважаючи на втрату матері, яка померла, коли хлопчик був ще малим, він виховувався в теплій та сповненої любові атмосфері. З часом сім'я переїздить у с. Судилів на Волині, де батько побачивши талант хлопчика до музики наймає викладача, який навчає юного таланта гри на фортепіано. У дванадцять років Ігнатій вступає до Варшавського музичного інституту, де після його закінчення, у 1878 році, здібного юнака залишили викладачем по класу фортепіано. З 1880 р. І. Падеревський вивчав інструментовку і композицію в Берліні, 1884 р. — продовжив навчання у Відні, де розпочалась його легендарна кар'єра піаніста-віртуоза. Згодом отримав посаду професора-викладача фортепіано у Страсбурзі (Франція).

Концертний сезон 1890—91 років польський музикант провів у Франції, Німеччині, Бельгії, Голландії, надаючи перевагу виконанню творів Ф. Шопена, якого він вважав духовним батьком. В Англії І. Падеревський виступав за особистим запрошенням королеви Вікторії, яка своє захоплення висловила такими словами: «Він грає так чудово, з такою силою самовираження і глибиною почуттів! Думаю, що він дійсно рівний Рубінштейну». Після Європи він з великим блиском підкорив Америку. У 1899 р. митець уже із світовим визнанням виступав у Росії — Петербурзі і Києві [3].

Життєвий шлях І. Падеревського славетний не лише працями в музичній сфері. Він зарекомендував себе і як видатний політик та державний діяч. У січні 1919 року був обраний прем'єр-міністром і міністром закордонних справ. Але дискусії та суперечки не відповідали його поглядам на поліпшення справ Польщі, він залишає пост та виїжджає з країни. Відвідавши потім свою Батьківщину лише раз у 1924 році [4].

І. Я. Падеревський багато часу віддає педагогічній праці. До Ріон-Бостона, будинку музиканта в Швейцарії, у літні місяці з'їжджаються молоді піаністи і композитори. Він бере всі матеріальні турботи за них на себе. У 1929 році Падеревський запрошує до Ріон-Боссона групу молодих польських піаністів і композиторів, які навчалися у Парижі, і проводить для них курс навчання. Навесні 1936 року Ігнатій Ян Падеревський нарешті реалізує свою обіцянку, прийнявши проект англійських кінематографів, створення фільму «Місячна соната». Цей фільм — перш за все документальна цінність.

1937 року з великим ентузіазмом взяв участь у редагуванні праць про творчість Ф. Шопена. На початку 40-х повертається до Америки.

До 50-річчя його першого концерту в Америці організовується «тиждень Падеревського». Привітав ювіляра президент Рузвельт, звернувшись з подякою за його талант і досягнення. 29 червня 1941 року Ігнацій Ян Падеревський помирає у Нью-Йорку. Тіло його спочило у Вашингтоні. На Батьківщину, до Польщі, прах талановитого композитора та артиста повернувся у 1992 році (Варшава) [5, с. 88].

До творчого спадку композитора належать такі відомі твори, як фортепіанний концерт a-moll, композиції Польська фантазія для фортепіано з оркестром, симфонії Полонія, опера «Манру», пісні на слова Міцкевича, Асника і Мендеса, фортепіанні мініатюри (зокрема, прославлений Ме-

нует g-dur і Фантастичний Краков'як), соната для скрипки та фортепіанно a-moll, Сюїта G-dur для смичкових, Інтродукція і токато та багатьох інших творів.

Це людина — добре відома за кордоном, але зовсім мало про нього знають в Україні. Дев'ять університетів Європи і Америки надали йому титул доктора honoris causa, він був Рицарем Великого Хреста ордену Британської імперії, в багатьох місцевостях обох континентів встановлено йому пам'ятники, бюсти, меморіальні дошки та кімнати пам'яті.

Постать цієї відомої, талановитої людини вибрана нами не випадково. Життєвий і творчий шлях І. Падеревського може слугувати прикладом для сучасної молоді.

Формування культурологічної компетентності у студентів ВТНЗ через призму творчості І. Я. Падеревського

Розробляючи заняття до цієї теми, ми дуже уважно підбирали інформацію, щоб вона легко сприймалася студентами, тому що невірно вибрана або нудна інформація не зацікавить молодь, більшість якої не розуміє взагалі фортепіанної музики. Тому на початку заняття, під час ознайомлення студентів з життєвим шляхом та творчістю І. Падеревського, ми демонструємо за допомогою діaproектора невелику презентацію з фотографіями композитора та членів його сім'ї, документів, будинку, місця захоронення та пам'ятників, що встановили на честь композитора.

Заняття проходять у формі лекції-концерту, тому творчу спадщину композитора ми подаємо не в записі, а у виконанні на фортепіано «в живу», (бажано, щоб це був професіональний піаніст).

Особливо важливим у висвітленні творчості Ігнація Падеревського є акцентування уваги на його єдиній опері «Манру». Це перша музична драма у польській опері. Альфред Носсіг працював лібрето до опери «Манру» на основі повісті Йозефа Ігнацега Крашевського «Хата за селом». Прем'єра опери двічі відкладалась і нарешті відбулася 29 травня 1901 року у Дрездені, диригував Ернест Шух. Прем'єра пройшла з великим успіхом, композитора викликали оплесками понад 30 раз. Через 10 днів був показ «Манру» у Львові. Згодом опера була показана на сценах Праги, Варшави, Монте-Карло, Бонну [5, с. 18—20].

Потрібно зацікавити студентів тим фактом, що мало кому випаде щастя прочитати і тим більше почути оперу «Манру», в якій прослуховуються мотиви і українських народних пісень Гуцульщини.

Свою всесвітню славу І. Падеревський отримав, в основному, як віртуозний піаніст, тому на завершення заняття є доцільним продемонструвати фрагмент фільму англійського режисера Лотара Мензе «Місячна соната» (1937 р.), де віртуозний піаніст виступає в головній ролі. При цьому бажано наголосити, що ця прекрасна картина була задумана, в основному, як творчий бенефіс великого польського композитора і піаніста. Завдяки мистецтву кінематографії сучасний глядач може почути прекрасне виконання великого піаніста.

За період заняття студенти не лише будуть мати можливість послухати музику та дізнатись про життя цієї видатної особистості, а й, можливо, переглянути свої стереотипи, створені «масовою культурою», отримають знання про зв'язок української та польської культур. Під час творчого завдання вони коментують, висловлюють свої думки щодо викладеного матеріалу. Студенти мають можливість висловити свої судження про творчість композитора та дати зауваження щодо творів та інформації, яку вони отримали на занятті. Завдяки цьому у них буде формуватися не лише власна думка про музику, а й культурологічна компетентність.

Висновки

У формуванні культурологічної компетентності музика займає провідне місце. Вона є самостійним видом мистецтва, але може бути і елементом інших синтетичних його видів, формувати та створювати унікальні умови в людському суспільстві, допомагати молоді стати благороднішими, впливає на всі сторони її психіки — уяву, думки, здібності, волю. Адже це фактори, які притаманні високоосвідченій особистості, кваліфікованому працівникові. На заняттях «Практична культурологія» на прикладі життєвого та творчого шляху Ігнація Яна Падеревського студенти ближче

знайомляться з музичною культурою та мають можливість побачити зв'язок українського та польського музичного мистецтва, що позитивно впливає на формування в них культурологічної компетентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гуманітарна складова технічної освіти у ВНТУ : метод. довід. для студентів 1—5 курсів / під. ред. Т. Б. Буяльської та О. В. Зінько. — Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2006. — 126 с.
2. Етика та естетика: Навчальний посібник / за ред. В. Л. Петрушенко. — Львів : Видавництво «Новий світ — 2000», 2008.
3. Костриця М. Ю. Видатний піаніст і композитор Ігнатій Падеревський (до 60-річчя від дня смерті) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.ptnz.org.ua/ua/archive/paderewski/st_8.html
4. Режим доступу : <http://www.ptnz.org.ua/ua/archive/paderewski/biography.html>
5. Kozubek Lidia, Opera Manru Ignacego Yana Padarewskiego, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, 2001.

Рекомендована кафедрою культурології, соціології, педагогіки та психології.

Стаття надійшла до редакції 11.11.10

Рекомендована до друку 1.12.10

Гречановська Олена Володимирівна — аспірантка, викладач кафедри культурології, соціології, педагогіки та психології.

Вінницький національний технічний університет, Вінниця